

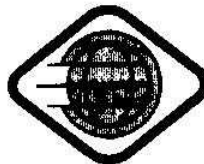
آینده پژوهی

جامعه منتظر مہارویت

و جہان‌انداز فرهنگ، سیاسی و اقتصادی

جمهوری اسلامی ایران

رحیم نازکی

سازمان پژوهی

پژوهشگاه مہادسی بحران های ملی

سرشناسه	:	کارگر، رحیم، ۱۳۴۹ -
عنوان و نام پدیدآور	:	آینده پژوهی دینی جامعه منتظر (مهدویت و چشم انداز فرهنگی، سیاسی و اقتصادی جمهوری اسلامی ایران) / رحیم کارگر.
مشخصات نشر	:	اصفهان: علم آفرین، ۱۳۹۴.
مشخصات ظاهری	:	۱۶۰ ص.
فروست	:	پژوهشگاه؛ ۸۱. آینده پژوهی؛ ۱۴.
شابک	:	978-600-5450-67-5
وضعیت فهرست نویسی:	:	فیا
یادداشت	:	کتابنامه: ص. ۱۴۲-۱۵۳.
موضوع	:	آینده پژوهی -- جنبه های مذهبی - اسلام
رده بندی کنگره	:	۱۳۹۴ ۲۲۹ ک / ۱۵۸ CB
رده بندی دیویی	:	۰۰۳/۲
شماره کتابشناسی ملی	:	۳۸۸۸۰۷۱

انتشارات علم آفرین

آینده پژوهی جامعه منتظر مهدویت

و چشم انداز فرهنگی، سیاسی و اقتصادی - جمهوری اسلامی ایران

نویسنده: رحیم کارگر

طرح جلد: علی ناصحی

صفحه آرای: سید محسن موسوی

ناشر: انتشارات علم آفرین

ناشر همکار: انتشارات پارس ضیا

آماده سازی و نظارت بر چاپ: دفتر خدمات کتاب و نشر ۰۹۱۳۳۰۰۳۲۸۶

ثبوت چاپ: اول / ۱۳۹۵

شمارگان: ۵۰۰ نسخه / وزیری / صفحه ۱۶۰

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۵۴۵۰-۶۷-۵

قیمت ۱۱۵۰۰ تومان

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
مقدمه	۱
فصل اول: آینده ایرانی قرآن (چشم انداز آینده در قرآن)	۱۱
مقدمه	۱۲
جایگاه و اهداف آینده پژوهی	۱۴
آینده پژوهی در قرآن	۱۷
غیب گوئی و آینده پژوهی تجربی	۲۲
چشم انداز آینده در قرآن	۲۶
نتیجه گیری	۳۰
فصل دوم: مهدویت و چشم انداز فرهنگی جمهوری اسلامی ایران	۳۵
مقدمه	۳۶
چیستی چشم انداز فرهنگی	۴۰
چشم انداز فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مبتنی بر مهدویت	۴۶
مهدویت، منبع تدوین چشم انداز فرهنگی	۵۱
فصل سوم: توسعه فرهنگی در عصر ظهور و چشم انداز آن در جامعه منتظر	۶۱
مقدمه	۶۲
چیستی پیشرفت و توسعه فرهنگی	۶۴
شاخصه های توسعه فرهنگی در آرمان شهر مهدوی	۶۸
نتیجه گیری	۸۲

فصل چهارم: چشم انداز فرهنگ اقتصادی در عصر ظهور و الگوگیری از آن	۸۵
مقدمه	۸۶
مفهوم فرهنگ اقتصادی	۸۹
چشم انداز و جایگاه آن در مهدویت پژوهی	۹۳
فرهنگ اقتصادی در عصر ظهور	۹۶
نتیجه گیری	۱۰۸
فصل پنجم: مهدویت و چشم انداز سیاسی جامعه منتظر و زمینه ساز	۱۱۰
مقدمه	۱۱۲
یک. بایستگی ای جامعه منتظر زمینه ساز	۱۱۵
جامعه زمینه ساز منتظر در نگاه قرآنی	۱۱۷
تغییر و آینده سازی با ایده های اسلامی	۱۱۸
قانون مندی دگرگونی و تحول بشری	۱۱۹
زمینه سازی مثبت یا منفی	۱۲۱
دو. جامعه منتظر، جامعه ای انقلابی و حرکت آفرین	۱۲۲
آگاهی بخشی برای زمینه سازی انقلاب جهانی	۱۲۵
سه. زمینه سازی انقلاب جهانی مهدوی	۱۲۸
چشم انداز آرمانی جامعه منتظر زمینه ساز	۱۳۶
منابع	۱۴۳

مقدمه

آینده‌پژوهی از جمله حوزه‌های مطالعاتی میان رشته‌ای به شمار می‌رود که تلاش می‌کند تا افراد حقیقی و حقوقی را برای رویارویی با آینده‌های ممکن، رخدادهای غیر منتظره، مسائل نوظهور و عدم قطعیت‌های آینده آماده کند تا از آهنگ غافلگیری آنها کاسته شود و بتوانند هوش‌مندانه و کنش‌گرایانه به استقبال آینده بروند. بر این اساس، آینده‌پژوهی در تمامی عرصه‌های علم و فن‌آوری به کار گرفته می‌شود. در حقیقت، آینده‌پژوهی، یک روش ساختار یافته تفکر درباره آینده و برنامه‌ریزی برای آن است. که امروزه به یک حوزه پژوهشی مستقل تبدیل شده است. آینده‌پژوهی به عنوان یک، مقاله میان رشته‌ای به دنبال کشف و شناسایی آینده‌های ممکن، محتمل و مطلوب و به کارگیری آن در زمان حال است.

تصویرپردازی یکی از مهم‌ترین روش‌ها و رویکردهای آینده‌پژوهی است. در روش تصویرپردازی، آینده‌پژوه با تکیه بر دانش و تخیل خودش، آینده را برای افراد و سازمان‌ها ترسیم می‌کند و آینده را آنگونه که به نظر می‌رسد و نه لزوماً آنطور که می‌خواهد بیان می‌کند. تصویرپردازی حامل یک نوع رایج و معنوی و معلولی در خود می‌باشد. امروزه تصویرپردازی در همه علوم متداول است و در حقیقت جزء جدایی‌ناپذیر فرایند تحقیق و پژوهش در اغلب علوم محسوب می‌شود. بسیاری تصویرپردازی را شبیه سناریونویسی می‌دانند.^۱

موارد بسیار زیادی از این تصویرپردازی‌ها را می‌توان مشاهده کرد. در طول

۱- محمد مهدی ذوالفقارزاده، اصول و روش‌های آینده‌شناسی فرهنگی، رهنما آموزش فرهنگی، تهران، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، ۱۳۹۱، ص ۸۱.

تاریخ تفکر اجتماعی، تحلیل‌های زیادی درباره روندهای جبری حاکم بر رفتار انسان و سیر حیات جوامع انسانی شکل گرفته است که در نهایت منجر به ارائه تصویر دلخواه از آینده گردیده است. می‌توان به آراء هگل، مارکس و دیگران در این مورد اشاره داشت که تأمل در آنها برای تحلیل روندهای تصویرپردازی مفید خواهد بود؛ به بیانی امتداد این گونه روندها به مطالعات پیرامون آینده می‌انجامد. همین‌طور توماس اسپیریگنز معتقد است آرمان‌شهر تجسم عالم و نظریه‌پرداز علم سیاست از جامعه‌برسازی شده است و نمایانگر آینده است. وی در بحث‌های خود بیان می‌کند آرمان‌شهر، آینده‌اندیشی از جنس خیال‌پردازی و رویاگرایی نیست، بلکه به شدت با واقعیت مرتبط است. تصویر آینده باید فرافکنی امکانات واقعی و قابلیت‌های حقیقی جامعه انسانی باشد، یعنی بر زندگی واقعی افراد در جامعه استوار باشد.^۱ آینده پژوهی به عنوان علم کشف آینده، از ویژگی‌های اساسی برخوردار است که یکی از آن به تعبیری از ابزارها و روشهای علمی به منظور ترسیم و تصویر چشم انداز مناسب با ارزش‌های حاکم بر جامعه و البته برنامه‌ریزی جهت دستیابی به جامعه مسرور می‌باشد.

امروزه دانش آینده‌پژوهی به عنوان یک دانش جدید، به دنبال اهدافی است که نوعی ساماندهی اجتماعی و چشم‌اندازپردازی برای وضعیت مطلوب در آن مشاهده می‌شود. از این‌رو جامعه‌شناسان آن را «ابزار هدایت اجتماعی» و «دانش شکل بخشیدن به آینده» می‌دانند.

موضوع جامعه آرمانی در طول تاریخ بشری، توجه اندیشمندان و متفکران اجتماعی را به خود مشغول کرده است، این مسئله باعث پدید آمدن طرح‌های بسیاری شده که در آن‌ها جامعه مطلوب و آرمانی ترسیم شده است. بسیاری از آنها صورت مکتوب و تصویری آرمانشهر می‌باشد نظیر آثار افلاطون، بویژه کتاب جمهور؛ یوتوپای توماس مور، مدینه فاضله فارابی و ...^۲ اگر یکی از کارکردهای آینده پژوهی تصویرپرداز را خلق و طراحی ایده‌های جدید و الهام بخش از آینده

۱ - توماس اسپیریگنز، فهم نظریه‌های سیاسی، فرهنگ رجایی، تهران، نشر آگه، ۱۳۷۰، ص ۱۴۳.
 ۲ - حمید فاضل قانع، آینده پژوهی و جامعه مطلوب اسلامی، معرفت فرهنگی اجتماعی، سال اول، شماره اول، زمستان ۸۸، صص ۴۵-۴۷.

بدانیم در این صورت اهمیت آینده پژوهی در ترسیم آرمان‌شهرها و جامعه مطلوب بیش از پیش مشخص می‌گردد.

آینده پژوهی به مانند آرمان‌شهرها، هدف خود را چشم اندازهای فراگیری می‌داند که از مؤلفه‌های متعالی برخوردار باشد. تصویرهای خلاقانه و اندیشمندانه از جامعه ای متعالی و بدون کاستی. آینده پژوهی با تجسم تصویرپردازانه خود در نقش اساسی مشارکت دارد که می‌تواند بسیار در اندیشه سیاسی کاربرد داشته باشد. ترویج تصویرهای ویژه از آینده؛ ارزیابی آن‌ها در قالب تصویرهای مطلوب و نامطلوب؛ و نیز حمایت از برخی اقدام‌های اجتماعی در تحقق تصویرهای مطلوب و یا پیش‌گیری از تحقق تصویرهای نامطلوب.^۱ آینده پژوهی با رویکرد تصویرپرداز خود سازگار و پیوند عمیقی با یوتوپیای اندیشه سیاسی دارد. آینده پژوهی تصویرپردازانه روشن‌تر می‌شود از آینده پژوهی است که با خلق آینده‌های ممکن و چشم اندازهای برتر سازگار گردد. در روش سناریوپردازی، تصاویری از آینده‌های محتمل ترسیم و به جامعه معرفی می‌شود، در مقابل آرمان‌شهر نیز می‌تواند گام‌ها و مسیرهای رسیدن به جامعه و آینده مطلوب را با کمک سناریوها مشخص نماید. پرواضح است که درون‌مایه آرمان‌شهرها و جامعه مطلوب مانند آینده پژوهی، موضوع آینده است.^۲

همین طور اگر بخواهیم از کاربرد روش دیگری استفاده صحبت کنیم، روش چشم انداز است؛ این روش در پی پاسخ به این پرسش است که آینده چگونه باید باشد؟ روش چشم انداز به دنبال ارائه تصویری مطلوب در یک افق زمانی بلندمدت است و هرگز از وضع موجود حادث نمی‌شود. یکی از مناصر اصلی چشم انداز «تصویری از آینده» است. نکته حائز اهمیت این است که چشم انداز به مثابه روش، از یک موقعیت مطلوب در آینده شروع کرده و به زمان حال می‌رسد (پس نگری)، بنابراین، به عنوان روش، تناسبی با ترسیم آینده‌های ممکن،

۱ - همان، صص ۱۶۳-۱۹۶.

۲ - سعید قربانی، تبیین کارکردهای آینده‌پژوهانه مهدویت، فصلنامه مطالعات آینده‌پژوهی، سال دوم، شماره ششم، ۱۳۹۲، صص ۳۹-۴۹.

محتمل و محال ندارد؛ و به دنبال آینده مرجح است؛ یعنی آینده‌ای که می‌خواهیم باشد. بنابراین ذکر عناوینی چون: چشم انداز برنامه‌های تحکیم خانواده، چشم انداز روابط فرهنگی و... اینها نوعی سناریونویسی است که با روش چشم انداز، سازگاری ندارد. چراکه سناریوها، تصویرهایی از آینده‌های محتمل هستند و حال آنکه گفتیم چشم انداز تناسبی با آینده‌های ممکن، محتمل و محال ندارد. البته تدوین چشم انداز در اندیشه سیاسی باید ویژگی‌های ذیل را داشته باشد: ۱- بتوان از آن بهره گرفت؛ با توجه به وضعیت جامعه آرمانی، چشم‌انداز نیز باید آرمان‌گرا باشد؛ چشم انداز محصول ارزش‌های اساسی و اهداف بنیادین باشد؛ چشم انداز باید در پی تغییر وضع موجود و آینده محور باشد. ذکر این نکته ضروری است که چشم انداز به عنوان روش دارای مراحل است که البته از نظر نظریه پردازان آینده پژوهی متفاوت است.^۱

در مجموع اگر بخواهیم ظرفیت های چشم انداز آفرین آرمانشهرها را به سه بخش تقسیم کنیم:

یک. ظرفیت بینشی: منظور ما از ظرفیت بینشی حوزه باورهای انسان است که حوزه دخالت عقل می‌باشد. آیند عامل حرکت هر نوع فعالیت می‌باشد. آینده در تصویر و وجود ذهنی، عینیت می‌یابد و همین وجود ذهنی، نقش محرک را بازی می‌کند و این را می‌توان ماهیت اثر گذار علت غایی اشیاء دانست. محمدباقر حکیم معتقد است آینده در درون انسان وجود دارد، نه در برون او و این در اراده انسان و در نتیجه حرکت او به سمت آیند اثر گذار است. رویکرد تصویرپرداز آینده پژوهی که ناظر به ترسیم یک نوع آینده مطلوب می‌باشد می‌تواند یک نوع بینش آیند نگر و جامع نگر را به ما بدهد. در پی این ظرفیت و بعد از بینش، گرایش به سمت آیند نگر در ما بوجود خواهد آمد.^۲ بینش نسبت به تصویر مطلوب و روشن از آیند و به عبارتی اندیشه تصویرپرداز

۱ - غلامرضا بهروزی‌لک و محمود علیپور گرجی، کاربرد روش چشم انداز در مطالعات سیاسی، فصلنامه علوم سیاسی، قم، دانشگاه باقرالعلوم، سال چهاردهم، شماره ۵۳، ۱۳۹۰، صص ۶۳-۷۳.

۲ - رحیم کارگر، مهدویت و آینده پژوهی (مجموعه مقالات)، رحیم کارگر، قم، نشر پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، ۱۳۹۲، صص ۱۵۵-۱۶۴.

از جامعه آرمانی منجر به ایجاد گرایش و اراده در ما خواهد شد. آنچه حائز اهمیت است، این است که با توجه به اینکه آینده وجود ندارد، باید آن را ابداع کرد، یعنی باید ایده‌هایی را ساخت و پرداخت که رویدادهای احتمالی آینده را نشان دهند. این ایده‌ها بسیار مهم هستند چرا که تفکر ما آمیزه‌ای از ادراک گذشته و تصویرهای ذهنی ما از رویدادهای محتمل آینده است. ایده‌ها و نگرش‌ها ابزار تفکر هستند و بدون آن‌ها هیچ تفکری ممکن نیست.^۱

دو. ظرفیت گرایشی: بر اساس بینش به دست آمده، آینده پژوهی می‌تواند برنامه و خط مشی‌های آینده را به روشنی ترسیم و برای اجرای آنها جهت تحقق آینده مطلوب، استراتژی مناسب را پیش روی ما قرار دهد. بینش، منجر به اراده و حرکت می‌گردد. به بیان دیگر تصویر آینده که در ذهن مردم شکل می‌گیرد، نقش اساسی در شکل بخشیدن به آینده ایفا می‌کند و خود باعث ایجاد گرایش به سمت آینده می‌شود.

سه. ظرفیت کنشی: رویکرد گرایش به سمت آینده‌گرایی، در نتیجه منجر به اقدام در زمینه مورد نیاز می‌گردد. به همین جهت است که آینده پژوهی را علم عمل‌گرا نامیده‌اند. آینده پژوهی، در این نظر، اقدام را نشانه گرفته است و به معنای واقعی می‌توان آن را علم عمل‌گرا دانست.^۲ بنابراین این ظرفیت از آینده‌پژوهی می‌توان در منجر به اقدام به ترسیم آینده مطلوب در آرمان‌شهر اندیشه سیاسی گردد.

بر این اساس اگر یکی از کارکردهای آینده پژوهی تمهیدبردار را خلق و طراحی ایده‌های جدید و الهام بخش از آینده بدانیم در این صورت اهمیت آینده پژوهی در ترسیم آرمانشهرها و جامعه مطلوب بیش از پیش برای ما مشخص می‌گردد. یکی از ویژگی‌های آینده‌پژوهی بهره‌گیری از ابزارها و روش‌های علمی به منظور ترسیم و تصویر چشم انداز متناسب با ارزش‌های حاکم بر جامعه و البته

۱ - عقیل ملکی‌فر و همکاران، الفبای آینده‌پژوهی، صص ۶۳ - ۶۵.

۲ - ریچارد اسلاتر و همکاران، نواندیشی برای هزاره نوین؛ مفاهیم، روش‌ها و ایده‌های آینده پژوهی، ص ۳۳۴.

برنامه ریزی جهت دستیابی به جامعه مطلوب می باشد.

دو. آرمان شهر مهدویت

مهدویت، کاوش علمی و نظام‌مند در یکی از آموزه‌های حیاتی و بنیادین اسلام و دستیابی به نگرش جامع و کامل آن درباره هستی و فرجام حیات بشری و شناخت برنامه و راهبرد اساسی دین برای زندگی مطلوب، معقول و انسانی است. مهدویت، نظریه‌پردازی دینی در عرصه نجات‌گرایی، حق‌خواهی، حقیقت‌گرایی، چشم به راهی، حبّت‌شناسی، انقلاب‌شناسی، اصلاح‌گری، جهان‌گرایی و است. مهدویت، طرح کلان الهی برای آینده بشریت و چگونگی قرار گرفتن در مدار مشیت او برای رسیدن به جامعه آرمانی است. (آموزه مهدویت) اندیشه‌ای معطوف به آینده است که براساس برپا شدن الهی، حرکت تاریخ به سوی آن برگشت ناپذیر و وعده داده شده است. از امام باقر (ع) سؤال شد: آیا می‌شود امر قطعی الهی تغییر کند؟ فرمود: آری. گفته شد: سی‌ و سه سال دربارۀ ظهور قائم عجل الله تعالی فرجه الشریف نیز چنین شود! فرمود: «در ظاهر قائم هیچ تغییری ایجاد نمی‌شود؛ سپس آیه «ان الله لا یخلف الیمعاده» را قرائت کرد.^۱

این قطعیت آینده و حتمیت ظهور، همان بخش اندیشه‌ای شده است که کنکاش درباره آن (مهدویت‌پژوهی)، ما را به ساحل مدارایی، رهایی و رستگاری رهنمون می‌شود و معرفت‌افزای شیفتگان حقیقت است. شناخت اندیشه مهدویت، تنها بخشی از معارف بی‌کران درباره منجی موعود است که از سوی پیامبر رحمت و عترت پاک او در اختیار ما گذاشته شده است: «مهدی این است، اگر فرزندان او (حسین) است دنیا به پایان نمی‌رسد تا اینکه مردی از فرزندان حسین، آن را که پر از ظلم و ستم شده، آکنده از عدل و داد کند»^۲

شناخت آینده از این منظر، (اندیشه‌پژوهی) است؛ اما می‌توان فراتر از این هم حرکت کرد و آن را از منظر (آینده‌پژوهی) (فهم روندها، رویدادها و تصویر

۱ - محمد بن ابراهیم نعمانی، الغیبة، تهران: مکتبة الصدوق، ۱۳۹۷ق، ص ۱۶۲.

۲ - شیخ مفید، الاختصاص، قم، کنگره جهانی هزاره شیخ مفید، ۱۴۱۳ق، ص ۲۰۸.

وضعیت‌ها و اقدام‌ها) تبیین کرد و علم جدیدی تحت عنوان (آینده‌پژوهی مهدوی) شکل داد. آینده‌پژوهی مهدوی عبارت است از دانش شناخت نظام‌مند آینده با رویکرد دینی و درباره موضوعات و پدیدارهای مختلف که امکان فهم درست مواجهه آگاهانه و مدبرانه آن‌ها در حد مطلوب و مؤثر فراهم سازد و موجب حرکت جامعه در سطوح می شود (حرکت به سمت جامعه آرمانی و برنامه‌ریزی مناسب در راستای چشم‌انداز ترسیم شده). در این راستا باید بدانیم که (آموزه مهدویت)، در چند سطح و چشم‌انداز، قابل طرح و تحلیل است:

۱. سطح زیربنایی (مقدماتی و مبنایی)

در این سطح، گزاره‌هایی چون: باورداشت منجی‌گرایی، جایگاه امام در هستی، شناخت الهی موعود الهی، بایستگی انتظار، شناخت وظایف فردی و اخلاقی منتظران و ... از جمله گزاره‌هایی چون عدالت، معنویت، عقلانیت و به عنوان مؤلفه‌های مقدماتی و بنیادین (آموزه مهدویت) مورد نظر بوده و اساس و زیرساخت آن را تشکیل می‌دهد. اصل این اعتقاد هر چند معطوف به آینده است؛ ولی بیشتر ناظر به وظیفه فعلی افراد و تقویت بنیان‌های فکری و معرفتی آنان است.

۲. سطح میانی و مؤثر

این سطح، راهبردی و استراتژیک بوده و خط‌مشی، برنامه‌ها و رویکردهای عملی باورمندان به منجی موعود و منتظران ظهور، او را سامان می‌بخشد. در این سطح گزاره‌هایی چون آمادگی و زمینه‌سازی برای ظهور، تشکیل جامعه مهدوی و شناخت بایسته‌های سیاسی - اجتماعی منتظران، علایم انتظار و نشانه‌های ظهور، نقش کلیدی صالحان و حق‌گرایان و انتظار پویا مورد تسهیل و ارزیابی قرار می‌گیرد. در این سطح مسؤولیت‌های منتظران و کنش جمعی برای رسیدن به جامعه آرمانی و جایگاه اندیشه مهدویت در برنامه‌های راهبردی، الگوبرداری از جامعه آرمانی و مطرح است و می‌توان در جهت‌گیری‌ها و سیاست‌گذاری‌های ملی و فراملی از آن بهره گرفت.

۳. سطح کلان و فراگیر

این سطح، کانون محوری و نقطه عطف منجی‌گرایی بوده و تحقق جامعه مطلوب و آرمانی را شامل می‌شود. در این سطح موضوعات و انگاره‌های مهم و کلان آموزه مهدویت؛ چون: ظهور، قیام و انقلاب جهانی، پیروزی انقلاب، حاکمیت جهانی، تشکیل حکومت جهانی و مطرح است. اراده و خواست الهی، جایگاه ویژه امام زمان در اصلاح و مدیریت جهان، حضور صالحان و رجال الهی، زیبایی‌های عصر ظهور و در این بخش، تحلیل و ارزیابی می‌شود.

چهار. سطح عالی و نهایی

در این سطح بنیادین و غایت‌گرایانه، موضوعات مهمی چون فرجام تاریخ، تحقق غایت‌مندی هستی، وصول به هدف نهایی عالی آفرینش و نظام امامت و مدیریت تکوینی بر زمین، راجع قاهر الهی در اصلاح جهان و مطرح است. در این سطح است که (حق)، ظهور تجلی کاملی می‌یابد و (سرّ الهی) آشکار می‌گردد و عدالت، شریعت، معنویت و پابریا در سر؛ چنان‌که امین وحی حضرت رسول ﷺ به جابر بن عبدالله انصاری فرمود: «بِأَمْرِ (مهدویت)، از امور الهی و سرّی از اسرار خداوند است که علّت و سبب آن بر مردم پوشیده است. پس، از شک کردن در آن، دوری کن که کفر به حساب می‌آید» «إِنَّ أَمْرًا مِّنْ أَمْرِ اللَّهِ وَ سُرٍّ مِّنْ سُرِّ اللَّهِ عَلَيَّ مَطْوِيَةٌ عَنْ عِبَادِ اللَّهِ. فَيَأْخُذُ وَالشَّكَّ فَإِنَّ الشَّكَّ مِي أَوْرَ اللَّهِ كُنْ»^۱

از امیر بیان حضرت علی (ع) نیز روایت شده است: «ار دایم‌کننده برای حق، ظاهرکننده دین و گسترش‌دهنده عدل است. سوگند به کسی که محمد را برای نبوت برگزید، خداوند مهدی را بر تمام مخلوقاتش برگزیده است» (... مَو الْقَائِم بِالْحَقِّ وَ الْمَظْهَرُ لِلدِّينِ وَ الْبَاسِطُ لِلْعَدْلِ. اَيِّ وَالَّذِي بَعَثَ مُحَمَّدًا بِالنَّبُوَّةِ وَ اصْطَفَاهُ عَلَى جَمِيعِ الْبَرِيَّةِ)^۲

به نظر می‌رسد، آینده‌پژوهی به معنای اخص (تلاش نظام‌مند برای نگاه به

۱ - فضل بن حسن طبرسی، اعلام الوری، تهران، دارالکتب الاسلامیه، ج سوم، ۱۳۹۰ق، ص ۳۹۹.

۲ - سید مصطفی کاظمی، بشاره الاسلام، نجف، بی‌نا، ۱۳۸۲، ص ۵.

آینده دانش، سیاست، اقتصاد، فن‌آوری، اجتماع و... می‌تواند ناظر به سطح دوم آموزه مهدویت (سطح میانی و راهبردی آن) باشد و آینده‌پژوهی به معنای اعم (آینده‌پژوهی مفهومی و فلسفی)، بیشتر مربوط به سطح نهایی و عالی آن (سطح چهارم). آینده‌پژوهی می‌تواند مباحث و موضوعات راهبردی و استراتژیک (سطح دوم) را تحت پوشش قرار دهد و با ارزیابی تغییرات و تحولات فرا رو، مسؤولیت‌ها و برنامه‌های منتظران را برای رسیدن به جامعه موعود (در سطح سوم) تبیین و روشن سازد همچنین تغییرات و تحولات و تحولات جهانی را در راستای تشکیل حکومت جهانی، مورد سنجش و ارزیابی قرار دهد. در واقع آینده‌پژوهی به ما کمک می‌کند تا از سطح مقدماتی و زیربنایی فراتر رفته و وارد سطح مؤثر و استراتژیک شویم و نقش خود را در زمینه‌سازی انقلاب جهانی مهدوی (براساس رصد کردن احتمالات محتمل و ممکن جهانی) بهتر ایفا کنیم و در عین حال تصویری روشن و دقیق، از جامعه مطلوب و مرجع ارائه دهیم.

برای بررسی و تحلیل این نیاز به شکل‌گیری (آینده‌پژوهی مهدوی) به شدت احساس می‌شود. در واقع می‌توان بعضی از مباحث آموزه مهدویت را، در قالب (آینده‌پژوهی) تبیین کرد. - این گونه که می‌توان آینده‌پژوهی را در چهارچوب و قالب (مهدویت‌پژوهی) قرار داد. دانش جدیدی - با روش‌های خاص یا مشترک - به وجود آورد؛ یعنی، آینده‌پژوهی مهدوی را شکل داد.